

Bibliografia

1. Strategia Warszawa 2030, <http://2030.um.warszawa.pl/wp-content/uploads/2018/04/Strategia-Warszawa2030.pdf> [dostęp: 01.11.2018].
2. Warszawa – miasto startupów, <http://firma.um.warszawa.pl/warszawa-miasto-startupow> [dostęp: 01.11.2018].
3. World Urbanization Prospects 2018, <https://esa.un.org/unpd/wup> [dostęp: 01.11.2018].

*Качемцева Любов Володимирівна, кандидат архітектури, доцент,
Гелла Олена Іванівна, кандидат архітектури, доцент,
кафедра Основ архітектури,
Харківський національний університет будівництва та архітектури*

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ БУДІВЕЛЬНЕ ТОВАРИСТВО «БУДІВЕЛЬНА ІНДУСТРІЯ». ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ДОСЯГНЕННЯ В ПЕРШОМУ П'ЯТИРІЧЧІ

Особливе місце в історії становлення проектної та будівельної галузі в Україні першої половини ХХ століття займає Всеукраїнське будівельне товариство «Будівельна індустрія» («Індубуд»). Якщо вивчати процес відродження будівельної промисловості в частині будівельних робіт після Жовтневої революції та громадянської війни перше п'ятиріччя діяльності «Індубуду» є безцінним матеріалом. Виникнення цієї організації та її становлення, боротьба за технічні досягнення та раціоналізацію будівництва, впровадження закордонного досвіду та практики, обміну досвідом між будівництвами проходить на тлі зміни її організаційних форм, що відбувалися протягом 1926 – 1931 рр.

Метою дослідження є історія виникнення «Індубуду», його організаційних форм діяльності та досягнень в першому п'ятиріччі [1-5, 7, 9-15]. Робота базується на матеріалах «Бюлетня Індубуду», де публікувалася актуальна інформація щодо раціоналізації усіх процесів будівництва та боротьби за внутрішні ресурси та велась професійна дискусія [1-5].

Всеукраїнське будівельне товариство «Будівельна індустрія» було створено в Харкові у грудні 1925 р. для виконання на території УРСР «будівельних робіт промислового характеру та інших пов'язаних з ними будівельних робіт» [2, с. 105]. Статут акціонерного товариства було затверджено Радою праці і оборони 3 серпня 1926 р. Серед його засновників: ВРНГ УСРР, трести «Донвугілля», «Хімвугілля», «Укртрестсільмаш», «Укрсілікаттрест» та ін. [6, с. 206]. Всього до складу

товариства увійшли два всесоюзних і 16 українських трестів. Перше правління «Індбуду» змогло до початку діяльності (1926 р.) акумулювати два з половиною млн. рублів [4, с. 8]. Був зібраний та укомплектований інженерно-технічний персонал. Висока кваліфікація персоналу вигідно відрізняла «Індубуд» від інших будівельних організацій. Згідно з оголошенням у часопису «Будівельна промисловість» у 1925-1926 рр. «Індубуд» запрошував для роботи досвідчених висококваліфікованих архітекторів, інженерів-будівельників-виробничників з великим стажем роботи та адміністративним досвідом, знанням іноземної мови, знайомих теоретично, а краще практично з поставленням проектної та будівельної справи за кордоном; техніків-будівельників, конструкторів та креслярів по різних галузях будівельної справи [7, с. 2; 9 с. 235]. Керівники та інженерно-технічний персонал бували в закордонних відрядженнях, технічні досягнення Заходу впроваджувалися в будівельну діяльність «Індубуду» [8, с. 72 –77]. Приділялася велика увага механізації виробництва.

На першому етапі «Індубуд» вів будівництво нескладних в технічному відношенні, але територіально рознесених споруд. Первісна структура організації складалася з головної контори (правління) та периферійних будівництв. У 1926 р. управління периферійними об'єктами налічувало 50 одиниць. Технічне керівництво периферійних будівництв здійснювалося через т.зв. кураторів – довірених правління Індубуду. Довірений відповідав перед правлінням за виконання плану, за якість і успішне ведення робіт в цілому по прикріпленим до нього будівництвам. Керівники будівництв – виконробы були підзвітні правлінню. Всі бухгалтерські розробки велися в центральній бухгалтерії, а оперативні облік і планування зосереджено при обліково-кошторисно-плановому бюро «Індубуду» [4, с. 11].

За перше п'ятиріччя «Індубуд» пережив низку еволюційних форм, що абсолютно змінили його первісну структуру. Перші два роки свого існування «Індубуд» був універсальною будівельною організацією, яка об'єднувала в собі нарівні з будівельними роботами і спеціальні види робіт по металевим конструкціям, по санітарно-технічних пристроям. В цій організації високо була поставлена проектна і кошторисна справи та механізація будівельних робіт.

З року в рік ці всі спеціальні види робіт у міру їх розширення та збільшення обсягів все більш і більш відокремлювались як самостійні одиниці, що спочатку були переведені на госпрозрахунок, а потім на початку 1930 р. виділені в самостійні трести [9, с. 104, 133]. У 1931 р., у зв'язку з виділенням проектної контори, що діяла на засадах госпрозрахунку в самостійний «Главпроект», після вилученням з надр «Індубуду» «Сантехбюро» і «Бюро механічних конструкцій» (майбутніх

трестів «Укрмеханізація» і «Укрметалобуд»), «Індубуд» перейшов на суто будівельні роботи. Усім цим трестам «Індубуд» відділив майно, обладнання, оборотні кошти, сформований керівний та робочий апарат. «Індубуд» звільнився від унівесалізма і став на шлях вузької спеціалізації, на шлях проведення залізобетонних робіт промислового будівництва («Індубуд» виконав майже всі найбільш відповідальні великі залізобетонні споруди в Україні).

Внаслідок спеціалізації робіт, в різних трестах, на великих будовах було необхідно пов'язати роботу всіх будівельних і спеціальних організацій, що виконували будівництво. «Індубуд» на більшості своїх об'єктів був генеральним контрагентом, що координував всіх субконтрагентів, організував весь комплекс робіт, погоджував їх всіх між собою [4; 5].

Організаційна побудова апарату «Індубуду» прийняла найбільш досконалі форми. Посилився виробничо-технічний сектор. Було створено потужний планово-оперативний відділ. А з метою залучення всієї громадськості організували технічний відділ і планову нараду в складі адміністративно-технічного, професійного і партійного активу Тресту. «Індубуд» перший ввів свої методи обліку зниження собівартості і калькуляції. Введена «Індубудом» планово-оперативна звітність лягла в основу всієї звітності Держплану та Укрбудоб'єднання.

По мірі зростання «Індубуду» з року в рік відбувалося укрупнення районів робіт. Середнє завантаження одного району за п'ять років збільшилася в 66 разів, що відбилося на організаційній структурі управління районами. Усі будівництва були переведені на госпрозрахунок. На великих будівництвах створені управління будівництвами по спеціальних схемах управління. Укрупнення районів змусило звернути увагу на організацію великих будівництв. До їх початку розроблявся проект організації цих робіт з урахуванням усіх деталей організації, елементів індустріалізації і т.д.

Ще в перший рік роботи «Індубуду» в 1926 р. проектування організації робіт вже було введено в спрощеному вигляді (промфінплан). Однак, принципи рівно-поточності виробничих процесів та інших елементів будівництва вже тоді проводилися в життя. Вдосконалюючись від року до року ці плани робіт набули форму проекту організації робіт.

У перші роки роботи «Індубуд» активно співпрацював з Наркомздравом, були побудовані десятки лікарень та інших лікувальних установ, серед них 3-тя зразкова поліклініка Харкова. Далі портфель замовлень став збагачуватися такими великими спорудами, як динасовий завод в Пантелеймонівці, районні електростанції в Києві, Кривому Розі, Миколаєві, елеватори та ін. Низка грандіозних робіт здійснено в Харкові:

будівлі Держстраху, Держбанку, НКФ, ВРНГ, Поштамту, Холодильник, Клуб будівельників.

У 1927-1928 рр. портфель «Індубуду» збагатився низкою великих промислових об'єктів: велась робота з реконструкції заводу в Новій Баварії, будувалися завод Коксобензол, суперфосфатний завод в Костянтинівці, джутова фабрика в Одесі, цукровий завод у Веселому Подолі, коксові установки в Керчі і Алчевському, Будинок Рад в Києві.

У 1929 та 1930 рр. «Індубуд» вів промислове та промислово-житлове будівництво: були побудовані гірничий інститут в Сталінім та пов'язаний з ним гуртожиток, коксові установки в Кам'янському та Дніпропетровську, скляний завод у Костянтинівці, смолоперегінний завод в Кадіївці, завод будівельних деталей в Дніпропетровську, завод підвісних доріг в Харкові, велась робота з реконструкції заводів «Більшовик» і «Ленкузня» в Києві. Крім того на «Індубуд», як на потужну будівельну організацію було покладено з підряду будівництво надударних гігантів - Тракторобуду, Турбінобуду, Краммашбуду і Криворіжбуду [2, с. 4-6; 3, с. 16-17; 10, с. 47-48; 11, с. 19; 15, с. 230–236].

Історія «Індубуду» демонструє як росло, міцніло та укрупнювалося будівельне виробництво, як видозмінювалася форма будівельної організації під впливом вимог життя. Створення великої будівельної організації дозволило зосередити кваліфікований інженерно-технічний персонал, організувати більш досконалі методи будівництва (механізація, масове виробництво деталей і т.д.) з кінцевою метою здешевлення та підвищення якості будівельного виробництва. «Індубуд» боровся за технічні досягнення, впроваджував закордонний досвід, залучав маси в раціоналізацію будівництва, робив перші кроки по обміну досвідом, збудував велику кількість нових фабрик, заводів і культурно-побутових споруд. Окрім цього «Індубуд» став родоначальником самостійних трестів «Укрсантехбуд», «Укрметалобуд», «Укрмеханізація» і «Главпроект».

Список використаних джерел

1. Информационный бюллетень // Информационный бюллетень. Бюро рабочего изобретательства и отдела рационализации второго района Индустрия. – 2-й район Индустрия строительства Тракторостроя, 1930.
2. Опыт второго района Индустрия по строительству Харьковского тракторного завода – Харьков: ДВОУ Техническое издательство, 1931.
3. Бюллетень отдела рационализации и рабочего изобретательства второго района Индустрия строительства Харьковского тракторного завода // Харьков. – 1931. – №12.
4. На высшую ступень. V лет Индустрия // 2-й район Индустрия. – 1931. – Юбилейный. – 60 с.

5. Десять лет работы Индустрия. Харьков: Гос. науч.-техн. изд-во Украины, 1936.

6. Збори законів і розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду СРСР. 1926. Отд. 2. № 36.

7. Будівельна промисловість. 1925. № 11.

8. Качемцева Л. В., Гелла О. І. Особливості проектування та будівництва Харківського тракторного заводу. Досвід співпраці із закордонними фахівцями. / Л. В. Качемцева, О. І. Гелла. // Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика. [зб. наук. пр.]. – 2017. – С. 72 –77.

9. Казусь И. А. Советская архитектура 1920-х годов: организация проектирования / И. А. Казусь. – Москва: Прогресс-Традиция, 2009. – 464 с. – (Российская академия архитектуры и строительных наук (РААСН), Научно-исследовательский институт теории архитектуры и градостроительства). — ISBN 5-89826-291-1.

10. Соціалістична індустрія //Шляхи індустріалізації. – 1931. – №3. – 80 с.

11. Будівництво // Державне видавництво України. - 1931.– №1. – С.19-22.

12. Алешин В.Э. Теория и практика градостроительства на Украине в первые годы советской власти (1917-1925) / В. Э. Алешин // Советское градостроительство 1920–1930-х годов: Новые исследования и материалы / В. Э. Алешин. – М.: Либроком, 2010. – С. 129–155.

13. Хан-Магомедов С.О. Архитектура советского авангарда. Книга 2. Социальные проблемы / Селим Омарович Хан-Магомедов. – Москва: Стройиздат, 2001. – 712 с.

14. Меерович М. Г. Рождение соцгорода / Марк Григорьевич Меерович. – Иркутск: изд-во ИрГТУ, 2008. – 472 с. – (Зодчий 21 век). – (Рождение соцгорода. Градостроительная политика в СССР. 1926 – 1932 гг.)

15. Качемцева Л. В., Гелла О. І. Соцмісто в архітектурній та містобудівельній практиці на Харківщині в 1920–1930-ті рр. / Л. В. Качемцева, О. І. Гелла. // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – 2015. – №45. – С. 230–236.